

Директиви культурної політики України

Сучасний стан українського суспільства потребує докорінних змін у царині культури. Потрібна оновлена культурна політика, яка сприятиме подоланню соціально-економічної кризи і забезпечить розвиток креативного потенціалу української нації.

Культурна політика повинна стати змістовною основою процесу реформування українського суспільства. До критеріїв успішності реформ має бути включений рівень культурних компетенцій громадян України та здатність ними до опанування сучасними культурними практиками.

Культурна політика повинна базуватися на парадигмі діалогу як форми плюралістичної демократії, що ґрунтується на принципах паритетності взаємовідносин між регіонами, соціальними групами і громадськими об'єднаннями.

Державні органи влади, органи місцевого самоврядування, політичні партії та структури громадянського суспільства повинні у своїй діяльності керуватися нормами верховенства права і культурними цінностями.

Для реалізації цієї мети пропонуються наступні директиви культурної політики:

1. Визнати культуру основою суспільного життя та фундаментом модернізації України;
2. Визнати культуру ключовим чинником вирішення суспільних конфліктів та підґрунтям консолідації суспільства;
3. Будувати відносини з іншими культурами на засадах рівності і партнерства;
8. Визнати збереження та актуалізацію культурної спадщини підґрунтям культурної ідентичності суспільства і особистості;
7. Впровадити нову концепцію освіти в культурі і мистецтві. Забезпечити рівний доступ до культурно-мистецької освіти впродовж всього життя;
4. Створити умови для належного урядування культурною. Забезпечити перехід від галузевого до функціонального управління закладами культури;
5. Впровадити нові підходи до фінансування та стимулювання культурних процесів;
9. Визнати креативні індустрії одним з чинників модернізації та сталого розвитку економіки України;
6. Сформувавати належний захист інтелектуальної власності, гармонізуючи законодавство про авторські і суміжні права з європейськими і міжнародними нормами;
10. Сформулювати та втілювати культурну візію України у світі.

1. Визнати культуру основою суспільного життя та фундаментом модернізації України

Культура – це система цінностей та способи їх реалізації, що формують спосіб життя та світогляд народу. Тому культурна політика повинна стати змістовною основою стратегії розвитку українського суспільства.

Культура є одним з визначальних чинників сталого розвитку – розвитку, скерованого на задоволення потреб нинішнього покоління, без створення загроз для можливостей майбутніх поколінь у задоволенні їх потреб. Сталий розвиток і культурний розвиток є взаємозалежними.

Спроможність здійснити широкий спектр соціально-економічних реформ, зумовлених глобальними викликами трансформації українського суспільства, має пряму і виключну залежність від розвитку культури.

Саме розвиток людського капіталу є каталізатором прогресу українського суспільства. Тому розвиток економіки знань, застосування інновацій, стимулювання творчих індустрій, захист інтелектуальної власності має стати першочерговим обов'язком держави.

Культурна політика має бути творенням ціннісних засад, які сприяють розвитку креативного середовища і розкриттю інноваційного потенціалу особистості.

Культура не повинна обслуговувати ідеологію, політичні, корпоративні та приватні інтереси.

Завдання:

1. Надати культурній політиці пріоритетне значення у всіх сферах розвитку суспільства.

2. Програми реформ в кожній сфері соціально-економічного життя мають бути пов'язані із забезпеченням сталого культурного розвитку. Критерієм успіху реформ має стати розвиток людини.

3. Ціннісна зв'язаність культурного простору має стати засобом реалізації політики децентралізації управління

2. Визнати культуру ключовим чинником вирішення суспільних конфліктів та підґрунтям консолідації суспільства

Конфлікти, від яких потерпає українське суспільство є наслідками, зокрема, деструктивних процесів в гуманітарній сфері, тому культурна політика повинна бути спрямована на подолання конфлікту цінностей та формування національної ідентичності.

Пріоритетом культурної політики має стати утвердження нової ціннісної основи соціального і культурного буття. Це забезпечить заміну віджилих авторитарних та патерналістських культурних матриць на нові (модерні) і сприятиме створенню продуктивної структури соціальних відносин.

Ціннісні моделі формуються та продукуються в просторі культури і поширюються її засобами. Аби задекларовані та виборені цінності стали нормою життя, вони мають увійти у повсякденний світ людини. Відбутися це може за допомогою та через посередництво різноманітних проявів культури.

Культурна діяльність має сприяти ствердженню національно-державницьких цінностей та світоглядних орієнтирів громадян України.

Культура має стати ціннісною основою консолідації суспільства в сучасних умовах політичної та соціально-економічної кризи.

Завдання:

1. Сенси соціальної, політичної та ментальної консолідації українського суспільства мають втілюватися через посередництво усіх сфер культурної діяльності.

2. За участі центральних органів державної влади, органів місцевого самоврядування та представників мистецької громадськості розробити та втілювати програми, спрямовані на реінтеграцію Криму та окремих районів Донецької і Луганської областей у культурний простір України.

3. Необхідні комплексні зусилля, спрямовані на становлення нових культурних смислів та семантичного простору (пам'ятники, меморіали, назви вулиць і т. ін.), які б сприяли розвитку національної ідентичності

3. Будувати культурні відносини з іншими культурами на засадах рівності і партнерства

Необхідно звільнити українську культуру від порочних наслідків радянського минулого. Зокрема, від використання культури в ідеологічних та політичних цілях. Необхідно позбутися спадку авторитарного минулого в українському культурному просторі.

Повинні бути створені умови для розвитку культури як динамічної системи, яка включає в себе як традиційні напрямки (кіно, театр, музей, архітектура, музика тощо), так і ті, які раніше не були включені до поняття культурної діяльності (креативні індустрії, організація навколишнього простору, мода, дизайн, стріт-арт, субкультури тощо).

У процесі глобалізації має бути збережена та актуалізована індивідуальність вітчизняної культури. Вітчизняний культурний продукт має бути національним за суттю та глобалізованим за способами виявлення. Необхідно створити умови для адаптації світових культурних продуктів в умовах України та надати громадянам доступ до світового культурного продукту. Водночас необхідно докласти зусиль для глобалізації найкращих взірців української культури. Для просування на глобалізованому ринку український культурний продукт має модернізуватися

Українська культурна політика має будуватись на засадах партнерства та рівності із іншими культурними практиками та традиціями.

Завдання:

1. Впроваджувати заходи та напрями культурної політики, які визначені в Угоді про асоціацію України з ЄС. Здійснювати ефективний громадський контроль над якістю та своєчасністю імплементації положень Угоди у царині культури.

2. Впроваджувати конкретні механізми захисту вітчизняного культурного простору від деструктивних глобалістських культурних практик, а також від негативного ідеологічного впливу недружніх держав. Культура повинна стати змістовним елементом національної безпеки.

3. Створювати сприятливе законодавче та партнерське поле для творення програм та проектів на принципах копродукції.

8. Визнати збереження та актуалізацію культурної спадщини підґрунтям культурної ідентичності суспільства і особистості

Пам'ятки культури разом із топонімами, сакралізованими \ пов'язаними з історичними подіями природними об'єктами, утворюють символічний простір існування нації.

Культурна спадщина є втіленням національної духовності, в якому закодovanі історична пам'ять і цінності національної ідентичності.

Збереження, використання та розвиток світоглядного та ціннісного потенціалу культурної спадщини має стати метою нової культурної політики.

Необхідно поєднати цілі захисту довкілля і спадщини з розвитком міст та сіл із плануванням публічного простору. Політика планування забудови та облаштування територій, як у населених пунктах, так і за їх межами мають забезпечувати урахування потреб охорони культурного історичного ландшафту. Задля цього потрібно запровадження збалансованих стратегій охорони, збереження та введення у суспільний обіг ділянок, які мають культурно-історичну цінність, забезпечення участі експертів та широкої громадськості у плануванні розвитку територій, погодження проектів освоєння територій з метою поєднання потреб культурної та природної спадщини з вимогами сучасності, туристичною привабливістю українських міст та сіл.

Актуалізація культурної спадщини повинна сприяти консолідації українського суспільства, гармонізації соціокультурних та регіональних відмінностей та зміцненню іміджу України на міжнародній арені як країни з давніми культурними традиціями, з багатою духовністю і великим потенціалом розвитку.

Завдання:

1. Вдосконалити законодавчу базу з охорони та обліку матеріальних та нематеріальних об'єктів культурної спадщини, у тому числі створити дієві механізми посилення відповідальності за знищення або привласнення об'єктів культурної спадщини. Забезпечити виконання Україною міжнародних конвенцій та зобов'язань щодо охорони спадщини.

2. Створити єдиний Державний реєстр нерухомих пам'яток України.

3. Створювати умови для розкриття виховного, світоглядного, туристичного потенціалу об'єктів культурної спадщини. Окрему увагу слід приділити інформаційній презентації української культурної спадщини закордоном.

4. Створити Державну програму популяризації культурної і природної спадщини. Законодавчо забезпечити інтеграцію об'єктів історико-культурної спадщини в будівельні, туристичні, освітні програми розвитку населених пунктів як чинника соціально-економічного розвитку та екологічного оздоровлення міст і регіонів країни..

7. Впровадити нову концепцію освіти в культурі і мистецтві. Забезпечити рівний доступ до культурно-мистецької освіти впродовж всього життя

На порядку денному вирішення системних проблем із структурою та змістовним наповненням культурно-мистецької освіти усіх рівнів. Культура сприймається суспільством переважно як розважальна сфера, яку можна споживати. Існує багато проблем з фаховою освітою, особливо у частині підготовки управлінських кадрів. Наслідком такої ситуації є недостатня компетенція громадян у навичках, які формуються в культурному полі, як то: критичне мислення, громадянські компетенції, здатність до вибудовування історичних паралелей, довготривалих горизонтів планування тощо.

Сучасна культурно-мистецька освіта не відповідає вимогам сьогодення і не забезпечує підготовку фахівців, здатних до ефективного розвитку креативного потенціалу суспільства.

Культура має позиціонуватися як невід'ємна складова розвитку особистості, як сфера знання та компетенцій, простір формування складного мислення, яка сприяє становленню громадянського суспільства, підвищенню культурного рівня, та вихованню почуття патріотизму.

Оновлена концепція культурно-мистецької освіти впродовж життя повинна містити декілька напрямів. Зокрема, створення умов освітніх інновацій, популяризацію культурологічних знань, забезпечення якісної післядипломної освіти, створення відповідних сучасних центрів.

Завдання:

1. Сформувати та системно впроваджувати нову концепцію культурно-мистецької освіти (шкільна- позашкільна- середня спеціальна- вища- підвищення кваліфікації- освіта дорослих). Одним із пріоритетних завдань цієї концепції є створення моделі культурно-мистецької освіти протягом усього життя.

2. Особливу увагу слід приділити підготовки нових менеджерів в сфері культури, які б були здатні використовувати в своїй роботі новітні управлінські технології.

3. Створювати законодавчі та матеріальні умови для всебічного розвитку різноманітних навчальних культурно-мистецьких закладів, підтримку роботи аматорських художніх колективів, поширення культурного туризму, пропаганди культури через засоби масової комунікації, підтримку краєзнавчих програм, пропаганду та збереження культурної спадщини, тощо.

4. Створити умови для належного урядування культурою. Забезпечити перехід від галузевого до функціонального управління закладами культури

Чинна модель урядування та інфраструктура закладів культури сформувалася в умовах радянської моделі галузевого управління. Така модель не відповідає вимогам часу, є неефективною та інституційно неспроможною. Галузевий принцип управління унеможливує розвиток інноваційного культурного продукту та відокремлює громадянина від культурного процесу.

На часі перехід від галузевого до функціонального типу урядування в культурній царині. Це означає відхід від «ручного керування» закладами. За Міністерством культури, як центральним органом виконавчої влади, мають бути закріплені повноваження формування стратегічних напрямів культурної політики та наглядові функції. Водночас інституції культури мають отримати належні повноваження з реалізації культурної політики.

Необхідно створити інституційні засади регіональної децентралізації культурної політики. З одного боку, держава повинна зберегти важелі впливу для того, щоб забезпечити ціннісну та сутнісну зв'язаність культурного простору. З іншого, необхідно задовольнити права регіонів на культурну індивідуальність і самобутність. Баланс цих важелів дозволить уникнути міжрегіонального напруження і непорозуміння.

Важливим напрямом підтримки інституціональної децентралізації в царині культури є впровадження автономії культурних інституцій та самоуправління за європейськими зразками. Наслідком має стати підвищення якості та конкурентоспроможності культурного продукту, стимулювання прагнення до інновацій, природне очищення середовища від непрофесіоналів. Створюватимуться умови для встановлення самими суб'єктами підвищених вимог до своєї діяльності та здійснення контролю за їх виконанням.

Завдання:

1. Здійснити оптимізацію структури Міністерства культури та його повноважень у відповідності до європейських зразків, у т.ч. з метою передачі управлінських функцій на рівень інституцій та регіонів.

2. Широко впроваджувати практику конкурсного призначення на керівні посади МКУ, державних та комунальних закладів культури

3. Впровадження роздержавлення інституцій культури. Створення організаційних та фінансових умов, які забезпечують рівність можливостей для суб'єктів, що виробляють культурний продукт

4. Створення умов унеможливлення політизації діяльності закладів культури.

5. Впровадити нові підходи до фінансування та стимулювання культурних процесів

Неналежне фінансування культури, призвело до катастрофічних наслідків. Культура фінансується за "залишковим принципом", отримуючи мінімальні бюджетні кошти.

Актуальною проблемою є неефективне використання коштів. Чинна система розподілу бюджетних ресурсів, виділених на підтримку культури є економічно невиправданою, діючи норми та правила використання цих коштів – негнучкими. Передача повноважень управління закладами культури на місця відбулася без відповідного фінансового забезпечення та узгодженості відповідальності регіональних органів управління культури з центром.

Має відбутися відокремлення культурної політики від фінансування закладів культури за рахунок створення Державного Фонду Культури, через який здійснюватиметься як базове так і проектне фінансування.

Держава має створювати сприятливі умови для залучення позабюджетних коштів в сферу культури. Серед них: налагодження різноманітних форм державно-приватного партнерства, зокрема за рахунок різного роду податкових пільг, розвиток благодійництва та меценатства, установлення “специфічних” податків, субвенцій та бюджетних відрахувань, тощо спрямованих на стимулювання культурної діяльності.

Одночасно з достатньою фінансовою підтримкою музеїв, бібліотек, пам'яток культури, та інших подібних інституцій, унормувати розвиток сучасних креативних індустрій, які є прибутковими й можуть фінансово забезпечити своє піднесення.

Завдання:

1. Переглянути у бік збільшення норми фінансування культури із державного та місцевих бюджетів, використовуючи світові практики спрямування на культуру частини коштів від акцизів. Бюджетна підтримка культури має розглядатися як форма інвестиції у людський розвиток.
2. Здійснити заходи, спрямовані на підвищення матеріального рівня та соціального статусу та захисту працівників інституцій культури.
3. Забезпечити розвиток нормативно-правової бази державно-приватного партнерства спрямованого на встановлення співробітництва між бізнесом, центральними органами влади, місцевим самоврядуванням та інституціями культури, що дозволить створити сприятливі умови для підтримки культурної діяльності.
4. Внести відповідні зміни до законодавчих актів, які регламентують меценатську та благодійну діяльність.
5. Розробити ефективний та прозорий механізм розподілу бюджетних коштів на конкурсній основі серед інституцій усіх форм власності, який би стимулював конкуренцію на ринку створення культурного продукту.

9. Визнати креативні індустрії одним з чинників модернізації та сталого розвитку економіки України

Креативні індустрії – сфери діяльності, в яких тісно пов'язуються творчість, інновації і технології. Разом вони формують сектор креативної економіки, який згідно доповіді ООН та інших міжнародних організацій, є одним з ключових факторів економічного розвитку та зростання.

До креативної економіки відносяться аудіовізуальні матеріали, дизайн, видавнича справа, ремесла, перформансне та візуальне мистецтво, сучасні засоби масової інформації та інші напрямки. На сьогодні креативна економіка є одним з секторів світової та європейської економік що росте найшвидше (складає 4,5% ВВП ЄС та забезпечує близько 8,5 млн робочих місць в Європі).

Серед виразних переваг креативного сектору: формування доданої вартості, розробка інноваційних рішень, підвищення конкурентоспроможності, наявність експортного потенціалу, створення нових робочих місць, позитивний вплив на розвиток міст, публічного простору та закинутих індустріальних приміщень.

В Україні не приділяється достатньої уваги становленню креативних індустрій. Через це в країні, яка потребує модернізації, досі відсутнє розумінням їх значущості на всіх рівнях влади та відповідно, нормативно-правове забезпечення цього сектору економіки.

Нова культурна політика повинна створити умови розвитку креативних індустрій. Маємо поглянути на культуру та творчість як на потенціал для модернізації суспільства, розвитку економіки та людського капіталу.

Завдання:

1. Створити умови для формування інноваційних форм культури, які націлені на підтримку соціальної динаміки та адаптації українського суспільства до глобальних процесів.

2. Створити та впроваджувати програму розвитку національних креативних індустрій та формування кластерів креативної економіки.

3. Включити традиційні культурні інституції (театри, музеї, бібліотеки, концертні заклади тощо) в сучасну систему комунікацій, створивши умови для впровадження в них новітніх практик менеджменту та сучасних інформаційних технологій.

6. Сформувати належний захист інтелектуальної власності, гармонізуючи законодавство про авторські і суміжні права з європейськими і міжнародними нормами

Забезпечення інноваційного розвитку держави вимагає піднесення інтелектуального і творчого потенціалу українського суспільства. Тому проведення оптимізації у правовідносинах у сфері інтелектуальної власності є нагальною необхідністю.

Чинна система охорони авторських та суміжних прав не забезпечує відповідного захисту інтелектуальної власності. Належний захист авторських і суміжних прав має стати підставою для продуктивного розвитку культурних індустрій та створення конкурентоздатного вітчизняного культурного продукту.

Необхідне удосконалення законодавчої бази у частині усунення суперечливих правових норм та приведення законодавства у відповідність із сучасними тенденціями розвитку суспільства, а також гарантування виконання взятих Україною міжнародних зобов'язань, зокрема перед Європейським Союзом. З метою усунення протиріч, які шкодять ефективному захисту об'єктів інтелектуальної власності, необхідно також удосконалити систему колективного управління та підвищити спроможність Державної служби інтелектуальної власності України, як спеціалізованого органу виконавчої влади в цій сфері.

Завдання:

1. Необхідно привести вітчизняні законодавчі акти у відповідність до вимог європейського правового поля.
2. Законодавчо та шляхом контролю за впровадженням нових норм підвищувати ефективність захисту майнових прав суб'єктів авторського і суміжних прав.
3. Треба активізувати правозастосовну і правоохоронну діяльність щодо боротьби з незаконним використанням майнових прав авторів творів, а також посилити інформаційний вплив на суспільство, задля розуміння важливості захисту інтелектуальної власності для подальшої модернізації України.
4. Створити умови та підтримувати практику використання вільних ліцензій.

10. Сформулювати та втілювати культурну візію України у світі

На порядку денному проблема посилення культурної та інформаційної присутності України в Європі та світі. Слід визнати, що чинна форма забезпечення цієї присутності – функціонування культурно-інформаційних центрів у складі дипломатичних місій - не відповідає вимогам часу. Ці центри мають слабку матеріально-технічну базу. Їхня робота переважно охоплює протокольні та популяризаторські функції, які реалізуються формально та на низькому рівні.

Враховуючи масштаб реформ, необхідно створити якісно новий механізм забезпечення культурної та інформаційної присутності України в світі.

Нова політика культурної присутності України в світі повинна принципово змінити методи та засоби інформаційної діяльності. Вона має бути доповнена системною роботою, спрямованою, з одного боку, на просування національного культурного продукту та креативних індустрій, з іншого – засобом освоєння нових напрямів культурної практики та соціальних форм в умовах глобалізації.

Необхідно визнати культуру та креативні індустрії однією з найбільш результативних складових публічної дипломатії держави та одним з найбільш дієвих інструментів політики «м'якої сили», спрямованої на створення відкритого, дружнього образу України у світі.

Завдання:

1. Створити концепцію культурної дипломатії України. Визначити її завдання, способи та методи реалізації, а також сформулювати стратегію реалізації на найближчі роки.
2. Створити концепцію Українського інституту як бази для забезпечення культурно-інформаційної присутності країни в Європі та світі, а також як інструменту просування українського культурного продукту на глобалізованому ринку. Визначити організаційні засади Українського інституту, джерела фінансування його діяльності, а також питання кадрового та матеріально-технічного забезпечення.
3. Сформулювати дієву комунікацію із українськими експатами з метою їх залучення, шляхом побудови паритетного партнерства на основі мережевої структури, для забезпечення культурної присутності України в світі.